

provisions of the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption", should include: (1) potential conflict of interests and (2) real conflict of interests.

Bibliography:

1. Клок О. В. Конфлікт інтересів у діяльності посадових осіб органів доходів і зборів: особливості виникнення та врегулювання. *Митна справа*. 2013. № 6. С. 125–132.

2. Shevchuk, O. Conflict of interest in the activities of judges in Ukraine and the European Union: a comparative legal study / Shevchuk, O., Matyukhina, N., Babaieva, O., Lysodyed, O., Davydenko, S. *Juridical Tribune – Tribuna Juridica*, 2023. Vol. 3, Iss. 2. P. 262–282.

3. Шатрава С.О. Конфлікт інтересів як корупційний ризик в діяльності органів внутрішніх справ. *Європейські перспективи*. 2015. № 6. С. 126–131.

4. Абдукадірова К. Е. Конфлікт у сфері митних правовідносин як передумова виникнення митного спору. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція*. 2020. № 47, том 1. С. 50–53.

5. Оніщик Ю. В., Толстолуцька М. М. Правова ідентифікація дефініції «митний спір». *Правові новели*. 2019. № 9. С. 114–119.

6. Постанова Касаційного адміністративного суду від 29.05.2020 р. по справі № 821/1532/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89544331>

7. Постанова Малиновського районного суду м. Одеси від 11.03.2020 р. у справі 521/2448/20 URL. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88602104>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-479-8-26>

ПРОБЛЕМИ ПОНЯТТЯ, СУТНОСТІ ТА ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ПРАВОВІДНОСИН В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Поварчук Н. С.

*аспірантка кафедри державно-правових дисциплін
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Правовідносини, безперечно, є однією із важливих та конкретних форм соціального буття права. Вони розкривають, роблять предметно визначеним процес втілення правових норм в суспільне життя. Право як загально-соціальне явище проявляє себе в наступних ключових сферах: правосвідомість, правові норми та правові відносини. Правовідносини –

це той фундамент, в рамках якого реалізуються правові ідеали та юридично закріплені моделі належної поведінки в сфері права. І це підкреслює важливість проблеми розуміння правової природи і основних ознак правовідносин.

Дослідженню правової природи правовідносин в сфері інформаційних технологій присвячені поодинокі праці вітчизняних вчених, серед яких можна назвати О. Сімсон, О. Харитонову, Є. Харитонova, С. Чапляна, О. Яворську.

Мета дослідження – аналіз поняття, сутності та правової природи правовідносин в сфері інформаційних технологій.

Ефективний розвиток правових відносин неможливий без забезпечення належного рівня наступності, передбачуваності та стабільності нормативних регуляторів. Широке використання інформаційних технологій дозволило сформувати нову категорію соціальних відносин – інформаційно-технологічних правовідносин. Але враховуючи, що суспільні відносини в сфері інформаційних технологій, як і саме ІТ право, достатньо новітнє явище і мало досліджене, правовідносини в згаданій сфері регулюються переважно традиційними галузями права. В результаті це призводить до так званого зіткнення інформаційно-технологічних та традиційних, котрі засновані на наступності державно-правових відносин, що, зазвичай, характеризуються підвищеним рівнем конфліктності, невирішеності відносно певного кола питань та нечіткості відносно загальних принципів правового регулювання.

Однак в теорії права саме ідентифікація інформаційно-технологічних правовідносин як окремого виду викликає значну полеміку, оскільки в юридичній науці відсутня ясність та визначеність стосовно правової природи цих відносин. Однак, виділення інформаційно-технологічних відносин в якості самостійних втілює загальні ознаки суспільних відносин, що регулюються правом, а ступінь його розробленості залежить від стану дослідження багатьох інших характеристик права інформаційних технологій та змістовного наповнення його особливої частини. Оскільки право інформаційних технологій є відносно новим явищем правової дійсності, дослідження правовідносин в ІТ-сфері важливе для уточнення його предмету, кола суб'єктів, об'єктів.

Насамперед варто зупинитись на термінологічному різноманітті понять, які використовуються для позначення правових відносин, пов'язаних із ІТ сферою. В юридичній літературі вживаються поняття «інформаційні відносини», «інформаційно-комунікативні відносини», «інтернет-відносини» та «ІТ-відносини».

На даний момент можна абсолютно впевнено стверджувати, що термін «інформаційно-технологічні» правовідносини на відміну від інформаційних відносин не вкоренився в термінологічний апарат юридичної

науки. Значна кількість науковців продовжують іманентно ототожнювати інформаційно-технологічні правовідносини із інформаційними відносинами. Певним чином, такий стан речей може бути пояснений «молодістю» права інформаційних технологій, в той час як питання виділення інформаційних відносин в окрему групу суспільних відносин і визнання їх як об'єкта права було поставлене О. Венгеровим ще в 1970-ті роки.

Торкаючись питання співвідношення термінів «інформаційні відносини» та «інформаційно-технологічні відносини» варто зазначити, що між ними є багато спільного, проте вони не ідентичні. Їх співвідношення може виглядати як круги Ейлера, котрі частково накладаються один на одного, оскільки не всі технологічні відносини є інформаційними, як і не всі інформаційні відносини є технічними.

Що стосується інформаційних правовідносин, то О. Селезньова звертає увагу на те, що суттєвою ознакою інформаційних правовідносин є їх інформаційний характер. Це зумовлюється змістом інформаційних правовідносин, які виникають, змінюються і припиняються саме під час формування, поширення й використання інформації, необхідної для існування держави, забезпечення потреб суспільства та територіальних громад [2, с. 23]. Розвиваючи тезу щодо відособленості інформаційно-технологічних відносин від інформаційних, О. Сімсон зауважує, що існує декілька груп відносин, які майже не мають специфіки інформаційних технологій, а відповідно, не належать до ІТ-права. Це відносини, пов'язані із реалізацією конституційного права людини на інформацію і свободу інформації, відносини у сфері ЗМІ та інформаційні права їх учасників, цивільні правовідносини охорони та захисту особистих немайнових прав фізичних та юридичних осіб, відносини у сфері паперової інформації (архіви та бібліотеки), загальні питання правових режимів інформації, захисту прайвесі та персональних даних [3, с. 184]. Однак, якщо ці відносини складаються щодо інформації, яка надається за допомогою інформаційних технологій, то правове регулювання трансформується до ІТ-права [1, с. 15].

Враховуючи, що інформаційно-технологічні відносини напряду пов'язані із глобальною мережею Інтернет, то в фаховій літературі для позначення даних відносин нерідко використовують термін «інтернет-відносини». Специфіка даних відносин, на думку М. Дмитрика полягає в наступному:

- 1) невизначеність місця розташування сторін, що обумовлює можливі проблеми з правом, яке необхідно застосовувати, а також з реальним виконанням обов'язків;
- 2) складність ідентифікації учасників правовідносин у мережі;
- 3) залежність відносин між учасниками мережі від відносин з провайдером Інтернет-послуг;

4) електронний характер документообігу в мережі, що обумовлює необхідність застосування спеціального програмного та апаратного забезпечення [цит. за 4, с. 193].

Аналізуючи наукові позиції, варто зазначити, що на нашу думку використання терміну «інтернет-відносини» не може вважатися рівнозначним, синонімічним терміну «інформаційно-технологічні відносини». Інформаційно-технологічні відносини є значно ширшим поняттям, оскільки вони охоплюють відносини, що складаються в мережі Інтернет, але інтернет-відносини, на відміну від інформаційно-технологічних, можуть і не бути інформаційними в прямому значенні цього слова. Некоректність використання терміну «інтернет-відносини» обґрунтовується ще й тим, що дане поняття скоріше вказує не на сутність таких відносин (як наприклад, цивільно-правові, адміністративно-правові відносини тощо), а на сферу їх виникнення та існування.

Таким чином, можемо визначити, що термін «інформаційно-технологічні відносини» є таким, що найбільше відображає зміст цих відносин, що виникають у процесі створення і використання цифрових та інформаційних технологій. Термін «ІТ-відносини» по суті означає абревіатуру, що позначає інформаційно-технологічні відносини. Що ж стосується терміну «інформаційно-комунікативні відносини», зазначимо, що даний термін не є досить вдалим, оскільки по суті він є варіацією терміну «інтернет-відносини». Інтернет як інформаційно-комунікаційна мережа сам по собі не спричиняє виникнення, зміну чи припинення правовідносин, а лише виступає об'єктом правового впливу. Термін «інформаційно-комунікаційні відносини» ставить на перше місце інформаційну та комунікативну складову. При цьому під останньою розуміється зв'язок, спілкування, процес обміну інформацією тощо, що в принципі є ключовою елементом та пріоритетним напрямом Інтернету. А технологічна складова таких відносин передбачає створення та використання цифрових і інформаційних технологій (напр., квантові технології, робототехніка, нейротехнології, глобальні бази даних тощо). Тому вважаємо термін «інформаційно-технологічні правовідносини» таким, що найбільше розкриває зміст даних відносин.

Відносно розуміння правової природи ІТ-правовідносин в юридичній літературі відсутній єдиний підхід. Контент-аналіз юридичної літератури дає можливість виділити два підходи щодо ступеня самостійності ІТ-правовідносин. Одна група вчених виходить із того, що ІТ-правовідносини (інформаційні правовідносини) є самостійними за своєю природою. На підтвердження даної позиції використовують наступні аргументи:

1) правовідносини в сфері ІТ об'єднані внутрішнім зв'язком, сутнісною єдністю, на відміну від цивільних, адміністративних, трудових,

кримінальних та інших правовідносин, котрі об'єднуються лише зовнішніми ознаками;

2) правовідносини в сфері ІТ мають свій об'єкт, коло суб'єктів, реалізують комплекс інформаційно-технологічних прав;

3) правовідносини в сфері ІТ мають відособлений, доволі однорідний комплекс відносин, предметом котрих виступають інформаційні технології.

Інші група вчених наголошує на тому, що відносини в сфері ІТ мають комплексний характер, керуючись наступними аргументами:

1) правовідносини в сфері ІТ існують в різних фундаментальних галузях права (цивільне, адміністративне та ін.);

2) у традиційних інформаційно-технологічних правових інститутах більше принципів відмінностей, а ніж предметної схожості;

3) правовідносини в сфері ІТ врегульовані нормами різних галузей законодавства;

4) предмет галузі право інформаційних технологій є неоднорідним, що лише підтверджує несамостійний характер правовідносин в даній сфері;

5) в залежності від правового режиму об'єкту права інформаційних технологій зміст правовідносин може бути публічно-правовим або приватно-правовим.

З нашої точки зору розглянуті вищі підходи щодо ступеня самостійності інформаційно-технологічних відносин в значній мірі є обґрунтованими та виражають специфіку права інформаційних технологій. Однак автор даного дослідження схильється до визнання своєрідності правовідносин в зазначеній сфері, що обумовлено таким об'єктивним фактором, як унікальність правових норм при їх змістовній прив'язці до регулювання однорідних та різнорідних відносин, що мають зв'язок із цивільним, адміністративним, кримінальним та іншими галузями права. Іншими словами, мова йде про те, що до відносин, що виникають в сфері застосування інформаційних технологій, застосовуються ті ж самі принципи традиційного правового регулювання, що і до решти суспільних відносин. Здебільшого це допустимо та не спричиняє певних проблем (напр., правовідносини в сфері авторських прав в мережі Інтернет або правовідносин провайдерів та їх клієнтів). Однак існує значна частина сфер, в яких даний підхід буде або неефективним або малоефективним, що не дозволить ані розкрити переваги інформаційних технологій, ані забезпечити повноцінну реалізацію правових норм. В якості прикладу можна навести такі сфери, як боротьба зі спамом, електронне надання публічних послуг, виявлення та переслідування правопорушників в інформаційно-комунікаційному просторі, електронна ідентифікація тощо.

Література:

1. Калаченкова К.О. Digital-суспільство як детермінанта формування ІТ-права. *Держава та регіони. Серія : Право*. 2021. № 3 (73). С. 12–18.
2. Селезньова О. Теоретико-методологічні основи інформаційного права України : моногр. Чернівці : Місто, 2014. 408 с.
3. Сімсон О. ІТ-право V. Інформаційного права: на зламі епох. *ІТ-право: проблеми і перспективи розвитку в Україні* : II Науково-практична конференція (НУ «Львівська політехніка» 2017), 2017. С. 180–187.
4. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. ІТ-право: альтернатива парадигми. Наукові праці НУ ОЮА. Одеса, 2016. С. 191–200.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-479-8-27>

ДО ПИТАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ НОРМАМИ МИТНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Сарибаєва Г. М.

*доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Чітке та зрозуміле правове регулювання у будь-якій сфері є необхідною ознакою правової держави, якою Україна задекларувала себе в Конституції. Це твердження особливо актуальне, якщо йдеться про притягнення до відповідальності, застосування певних примусових та обмежувальних заходів. Не є винятком і сфера митної справи, зокрема необхідність забезпечення належного правового забезпечення механізму відповідальності за порушення митних правил.

Митний кодекс України (далі – МК України) є основним нормативно-правовим актом, що здійснює як позитивне правове регулювання функціонування митної системи України, порядку переміщення товарів через митний кордон, їх митного контролю та митного оформлення тощо, так і закріплює види митних правопорушень (порушень митних правил) та відповідних стягнень за їх скоєння, механізм провадження у справах про такі порушення та інші аспекти притягнення до адміністративної відповідальності. Разом із тим, на сьогоднішній день МК України